

Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga i lærerutdanningene (NSL)

April 2021

I dette nummeret

- s. 1 Håvard Friis Nilsen;
Leder: Skolereform bak
lukkede dører
- s. 2 Nettverksnytt
- s.3 Høringsuttalelse om
Stortingsmelding 21 (2020-
2021): Fullføringsreformen -
med åpne dører til verden
og fremtiden
- s.5 Lavinia.no
- s. 6 Temanummer i Acta
Didactica Norden vår 2022
- s. 8 Vellukka årskonferanse
for nettverket - Nasjonal
konferanse for
samfunnsfagdidaktikk 2020
- s. 9 Samfunnsfag-
konferansen 2021
- s. 11 Referat frå årsmøtet i
Nasjonalt nettverk for
samfunnsfaga i
lærerutdanningene 202
- s. 13 Vedtekter og
årsmøtevedtak frå 2019

Leder: Skolereform bak lukkede dører

26. mars i år la regjeringen Solberg ved statsråd Guri Melby fram stortingsmeldingen «Med åpne dører til verden og fremtiden» om en «Fullføringsreform» i VGO.¹ Lanseringen av reformen skapte sjokkreaksjoner på sosiale medier. At statsråd Melby trakk i salaten og kalte alle andre fag enn norsk, engelsk og matte for «mindre viktige fag», var ikke en heldig start.

Bedre gikk det ikke med forslaget om å skape et nytt fag – et «fremtidsfag». Dette faget fremsto høyst uklart, og ifølge avisoppslag kort tid etter lanseringen av reformen er det allerede «skrotet» som følge av massiv kritikk.¹ Denne «åpne døren»-reformen var åpenbart uttenkt bak lukkede dører og tålte ikke dagens lys.

Stortingsmeldingens mest provoserende forslag står imidlertid ved lag: flere fag i den videregående skole på studieforbereende utdanningsprogram, deriblant historie og samfunnsfag, skal bli valgfag, framfor obligatoriske fellesfag. Det er et regelrett angrep på disse fagene det er all grunn til å avvise. Reformforslaget føyer seg inn i en lang rekke politiske utspill som har mindre fokus på elevenes læring enn de politiske mål om å tilfredsstille OECDs krav til «21st century skills» og økt gjennomføring av elever i skolen for å tilfredsstille et arbeidsmarked med høye krav til omstilling og fleksibilitet.

Bakgrunnen er målet om at «ni av ti skal fullføre og bestå videregående opplæring i 2030» synes som et prisverdig mål de fleste kan være enig i. Men innholdet i dette forslaget er mer radikalt enn skolesektoren er vant til, selv etter omfattende nye læreplaner og fagfornyelser i de senere år. Alt som hindrer økt gjennomstrømming av elever som består eksamen betegnes i meldingen som «bremseklossen». Fag som krever lesning av tekst og forståelse av kontekst er åpenbart slike «bremseklossen».

Vi har i vårt høringsnotat påpekt omtales i meldingen som «en støtte til enkeltindividene» for å «mestre sitt eget liv». Det er en individorientering som står i skarp kontrast til Læreplanens erklærte mål om at skolens samfunnsoppdrag er å skape bevisste samfunnsborgere som bidrar til demokratisk medborgerskap.

Skolens samfunnsoppdrag omtales i meldingen som «en støtte til enkeltindividene» for å «mestre sitt eget liv». Det er en individorientering som står i skarp kontrast til Læreplanens erklærte mål om at skolens samfunnsoppdrag er å skape bevisste samfunnsborgere som bidrar til demokratisk medborgerskap.

Det er de faglig svakeste elevene, som har minst erfaring med lesning og breddefag, som vil ønske å velge bort samfunnsfagene, og det vil bli en konsekvens av reformen om den blir vedtatt. Men det er nettopp de elevene vi som samfunn bør vie ekstra tid på å lære grunnleggende perspektiver og holdninger som vaksine mot ekstremt materiale på internett. Hvordan skal vi oppdra til demokratisk medborgerskap om elevene med de faglig svakeste ressurser for å bli samfunnsmedborgere kan velge bort samfunnsfagene?

¹ Stortingsmelding 21 (2020—2021): Fullføringsreformen—med åpne dører til verden og fremtiden.

¹ Therese Sollien, «Farvel fremtidsfag», *Aftenposten* 14.4.2021; «Regjeringens fremtidsfag skrotes», *Dagens Næringsliv* 9.4.2021.

Nettverksnytt

Det fyrste årsmøtet for nettverket (2017) slo fast at styret skulle ha representasjon frå regionar, definert som nord, midt, aust, sør og vest. Dette er seinare formalisert i lovene for nettverket.

Nettsidene til nettverket har adressa: <http://www.samfunnsfag.net/>
Nedanfor ser du oversyn over konstitueringa/arbeidsdelinga i styret frå årsmøtet 2020.

Leder: **Håvard Friis Nilsen** er professor ved Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Østfold (region øst). E-post: havard.friis.nilsen@hiof.no. Tlf: 69608269 (arbeid)

Nestleiar og ansvar for medlemskap/organisasjon: **Per Overrein** er førstelektor ved Institutt for Lærerutdanning, Noregs Teknisk-Naturvitenskaplege Universitet (region midt). E-post: per.overrein@ntnu.no. Tlf: 73559849

Ansvarleg for nyhendebrev: **Bjørn-Henrik Johannessen** er universitetslektor ved Institutt for Pedagogikk og Lærerutdanning, Universitetet i Tromsø – Noregs Arktiske Universitet (region nord). E-post: bjorn.h.johannessen@uit.no. Tlf: 77660074 (arbeid).

Ansvarleg for nyhendebrev/Facebook: **Leif Tore Trædal** er førsteamanuensis ved Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag ved Høgskulen på Vestlandet (region vest). E-post: leif.traedal@hvl.no. Tlf: 53491324

Ansvarleg for nettside: **Ingunn Vines Kvamme** er universitetslektor ved Institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitetet i Agder (region sør). E-post: ingunn.kvamme@uia.no. Tlf: 38142396 (arbeid).

Varamedlemmer:

Møteterferent/Ansvarleg for nettside: **Kristine Waarhus Smeby** er førsteamanuensis ved seksjon for samfunnsfag, Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning (region sør). E-post: Kristine.W.Smeby@dmmh.no. Tlf: 73568383 (arbeid).

Nicola Kristin Karcher er førsteamanuensis Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Østfold (region øst). E-post: nicola.k.karcher@hiof.no. Tlf: 69608295 (arbeid).

Rolf Inge Larsen er førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, Universitetet i Tromsø – Noregs Arktiske Universitet (region nord). E-post: rolf.larsen@uit.no. Tlf: 77646715

Tord Austdal er førsteamanuensis ved Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk, Universitetet i Stavanger (region sør). E-post: tord.austdal@uis.no. Tlf: 51831291.

Håvard Friis Nilsen

Per Overrein

Bjørn-Henrik Johannessen

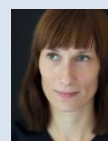
Leif Tore Trædal

Ingunn Vines Kvamme

Kristine Waarhus Smeby

Nicola Kristin Karcher

Rolf Inge Larsen

Tord Austdal

Høringsuttalelse om Stortingsmelding 21 (2020—2021): Fullføringsreformen — med åpne dører til verden og fremtiden

Fra Nasjonalt nettverk for samfunnsfaglærere i lærerskoleutdanningene (NSL)

Håvard Friis Nilsen, professor i samfunnsfag ved HIOF, leder NSL

Per Overrein, førstelektor NTNU, nestleder NSL

Ingunn Vines Kvamme, universitetslektor UIA, styremedlem NS

26. mars i år la regjeringen Solberg ved statsråd Guri Melby fram Stortingsmelding 21 om en «Fullføringsreform».¹ Stortingsmeldingen foreslår at flere fag i den videregående skole på studieforberedende utdanningsprogram, deriblant historie, samfunnsfag og geografi, skal bli valgfag, framfor obligatoriske fellesfag. Dette høringsinnspillet argumenterer for hvorfor disse fagene bør beholdes som fellesfag i VGO.

1. Rapportens spådom om at «spesifikke fag vil være mindre viktige for fremtidens kompetansebehov» er svakt faglig fundert. Påstanden gir uttrykk for en manglende forståelse av hva samfunnsfagene er. Disse fagene utvikles hver for seg innenfor sine disipliner, ikke på tverrfaglig vis. Historikere har utviklet et rikt og velutviklet metodeapparat for å vurdere kilder: fra muntlige utsagn til arkivmateriale, tekster og bøker som til sammen utgjør et grunnlag for autoritativ, faktisk kunnskap. Sosiologer og statsvitere har utviklet kvantitative metoder for bl.a. å vurdere opinionen ut fra aggregerte spørreundersøkelser, og for å avgjøre hva store mengder personer faktisk mener, så vi ikke må basere oss på ryggmargsreflekser. Disse metodene utvikles stadig innenfor de ulike disiplinene, og bidrar til vår felles kunnskap, og skoleverket er et naturlig yrkesvalg for mange av dem som utdannes. Om man undergraver disse fagenes sentrale stilling i skolen vil det ikke bare svekke den videregående opplæringen, men også rekrutteringen til den høyere utdanningen i disse disiplinene. Derfor bør det første møtet med disse fagene skje i det studieforberedende utdanningsprogram som fellesfag.

2. Vi mener forslaget bryter grunnleggende med opplæringsloven, som slår fast at formålet med opplæringen er å «gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring», og å utvide kjennskapet og gi en forståelse av vår «nasjonale kulturarv og vår felles internasjonale kulturtradisjon». Opplæringen skal bygge på «grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon», slår loven fast. Om fag som historie, samfunnsfag, religion og livssyn kan velges bort, mister vi mulighetene til opplæring i vår felles nasjonale kulturarv og internasjonale kulturtradisjon. Loven slår entydig fast at barn og unge har både plikt til, og rett til «ein offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter.» Det er ikke gitt rom for skoleeiere, verken privat eller offentlig, noen som helst form for fritak.

3. Regjeringens mål om økt gjennomføring av VGO har en vesentlig mangel: det sies ikke noe om hvordan VGO kan møte dagens samfunnsutfordringer når det gjelder svekkelse av demokratiet og økt polarisering, både internasjonalt og globalt. Dette er trusler som også gjelder det norske samfunnet, men meldingen berører knapt spørsmål om hvordan VGO kan bidra til å styrke demokrati og fellesskap, selv om dette er begreper som står sentrale i den nye Læreplanen og Fagfornyelsen. Om reformen i større grad utformes i tråd med formålsparagrafen i opplæringsloven, særlig med hensyn til demokrati, fellesskap og dannelse i denne paragrafen, blir det

---

¹ Stortingsmelding 21 (2020—2021): Fullføringsreformen—med åpne dører til verden og fremtiden.

et åpenbart feilgrep å oppheve historie, geografi og samfunnsfag som fellesfag i VGO. I stedet bør en heller styrke og utvikle en mer helhetlig fagdidaktikk knyttet til hvert av disse fellesfagene i VGO, ved å se fagdisiplin og didaktikk sterkere i sammenheng, på grunnlag av elevens/lærlingens behov, forstått som eleven/lærlingens hele nåtidige og fremtidige kontekst, fra individ til samfunnsnivå.²

4. Reformen flytter frafallsproblemet, men løser det ikke. Fire dekaner fra fire ulike fakultet ved Universitetet i Oslo er tydelige på at de mener reformen («truer allmenndanningen»), og at stortingsmeldingen er preget av at «man ikke har forstått hvordan høyere utdanning i dag utvikles».³ Dekanene peker på et åpenbart problem ved reformen: at selv om målet om å løse elever igjennom videregående skole er prisverdig, er reformen en løsning som kun vil forskyve frafallet i VGO oppover til høyere utdanning, og gjøre elevene mindre forberedt på både studier og arbeidsliv. Man reduserer krav til obligatorisk læring til et minimum og gjør resten valgfritt, det vil føre til svakere studenter og at det er universiteter og høyskoler som får problemet i fanget.

5. I Sverige har man ikke gått i denne retningen. De nye reviderte kursplanene i svenske Skolverket legger stor vekt på samfunnsfagene historie, samfunnskunnskap, geografi og religion som helt essensielle for å tilegne seg «verktøy för att kunna orientera oss i en komplex värld, ta ansvar för vårt handlande och främja hållbar utveckling», samt «utveckla tilltro till sin förmåga att vara aktiva och ansvarstagande medborgare i ett samhälle som är präglad av mångfald.»⁴

6. Konklusjon: Samfunnsfagene historie, geografi og samfunnsfag må bestå som fellesfag.

Samfunnsfagene historie, geografi og samfunnsfag er ikke en samling av ulike fakta, men et sett av kunnskaper og metoderevisjoner, med et eget språk og vokabular for å forstå og bearbeide flommen av fakta som omgir oss til daglig. Fagene gir elevene evne til å sette ting i kontekst og forstå fenomen i sammenheng. Dette er en kompetanse som ikke blir mindre viktig i en digitalisert verden der konspirasjonsteorier, «fake news» og politisk ekstremisme har fått et oppsving få ville trodd var mulig for bare få år siden.

Noe av hensikten med fullføringsreformen er å bedre ivareta elevene/lærlingene som har svakest faglig grunnlag og forutsetninger for å fullføre VGO. Vi mener det er nettopp disse elevene, som har minst erfaring med lesning og breddefag, som vil ønske å velge bort samfunnsfagene. Det vil bli en konsekvens av reformen om den blir vedtatt. Samtidig er det nettopp de svakeste elevene som gjerne har mest behov for samfunnsfagundervisningen, og det er de elevene vi som samfunn bør vie ekstra tid på å lære grunnleggende perspektiver som vaksiner mot ekstremt materiale på internett. Det er vedtatt at et av skolens sentrale samfunnsoppdrag er å utdanne elever til demokratiske medborgere. Hvordan skal lærere gjøre det om elevene med de svakeste ressurser for å bli samfunnsmedborgere kan velge bort samfunnsfagene?

---

² Tønnessen og Tønnessen (2007). Demokratisk dannelse: Fagdidaktikk i samfunnskunnskap, Oslo: Fagbokforlaget.

³ «Fullføringsreformen truer allmenndanningen», Aftenposten 18.4.21, av Solveig Kristensen, Dekan, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo; Anne Julie Semb, Dekan, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo; Frode Helland, Dekan, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo; Rita Hvistendahl, Dekan, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo

⁴ Svenska Skolverket: «Samhällskunnskap», planer gyldige fra 1. juli 2022.

Lavinia.no

Av Bernt Aardal

Professor - Institutt for statsvitenskap

UiO

Lavinia er et nyutviklet, nettbasert dataprogram som tar sikte på å skape dypere forståelse for hvordan valgsystemet – som en viktig del av vårt demokrati – virker. Programmet er basert på læring gjennom praktiske øvelser. Ved å justere på de ulike elementene i valgordningen kan du se hvordan det påvirker valgresultatet. Hvilke partier vinner eller taper f.eks. på et høyere eller lavere første delingstall, en annen beregningsformel eller flere utjevningsmandater?

Det er lett å tro at valgordningen er kjedelig og vanskelig. Lavinia gjør det enkelt og lett forståelig å se hvilken betydning de ulike bestemmelsene har for valgresultatet. Hjelpetekster med utdypende forklaringer og arbeidsoppgaver er integrert i programmet. Programmet passer godt for både skoleelever/studenter og andre som ønsker å forstå hvilke politiske konsekvenser valgordningen har. Alle stortingsvalg etter 1945 er lagt inn i programmet, slik at det er mulig å bruke det også som oppslagsverk om tidligere valg.

Utviklingen av programmet er finansiert av Universitetet i Oslo og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Lavinia bruker ikke cookies, sporer deg ikke, og samler ikke inn informasjon om deg. Programmet er basert på åpen kildekode. Det vil derfor være mulig for andre å videreutvikle programmet.

Programmet finnes her: <https://lavinia.no>

Korte videoer med praktisk bruk av programmet finnes her:

<https://aardal.info/lavinia-no-nytt-verktoy-for-a-forsta-hvordan-valgordningen-fungerer/>

Temanummer i Acta Didactica Norden vår 2022: Kritisk literacy på fagenes premisser

Invitasjon til å bidra i temanummer: Kritisk literacy på fagenes premisser

Kritisk literacy innebærer å innta en selvstendig og undersøkende holdning til yringer om verden, og å forstå, identifisere og beskrive hvilke premisser som ligger bak yringene (etter Luke, 2014; Veum & Skovholt, 2020). Kritisk tenking er i dag aktualisert i de nordiske landene – ikke bare gjennom verdenssituasjonen og den gjennomgripende digitaliseringen av samfunnene – og vi kan slå fast at det har vært mange drivkrefter for at kritisk tenking og literacy har blitt satt på dagsorden i de nordiske skolesystemene i de senere år. I Sverige har det vært mye oppmerksomhet om kritisk tenkning i skolen, og i reviderte læreplaner har formuleringer om viktigheten av kildekritikk og hvordan man undersøker kilders troverdighet og pålitelighet blitt lagt til. I Norge løfter læreplanverket av 2020 kritisk og vitenskapelig tenkning fram både i den nye overordnede delen for opplæringen, i beskrivelsen av de grunnleggende ferdighetene og i fagplanene. Etter den siste revisjonen av Danmarks læreplaner i 2017, inngår kritisk tenkning på minst tre måter. Elevene skal lære å vurdere tekster kildekritisk, å vurdere og fortolke informasjon og data i undersøkelsesbaserte forløp, samt hvordan tilegnet kunnskap kan brukes til å ta kritisk stilling til motsetningsfylte samfunnsmessige, teknologiske og naturfaglige problemstillinger.

Kritisk literacy griper inn i alle skolens fag, og kan ikke reduseres til generiske kompetanser i kildekritikk, men må integreres i alle fagene på fagenes premisser. Literacy kan defineres som domenespesifikk fortrolighet med bruken av skrift som betydningskapende ressurs (Brømholm, 2013, s. ix), og i språkfagene er kritisk lesing og skrivning sentralt. I andre fag er literacy mindre knyttet til skrift, men tekst i utvidet forstand vil ofte spille en rolle i for eksempel politisk literacy, art literacy, kritisk analyse av historie eller kritiske undersøkelser av interessekonflikter i problemstillinger av samfunnsfaglig, teknologisk eller naturvitenskapelig art.

Dette temanummeret vil belyse nettopp slik fagspesifikk literacy eller normer for meningskaping. Literacy må ses i sammenheng både med fagenes egne uttrykk og de samfunn og kulturer som fagene kan gi en kritisk tilnærming til. Temanummeret ønsker å belyse hva en kritisk holdning gjennom stillingtagen, meningskaping og praksis vil si i hvert fag.

Redaksjonen for temanummeret består av Tove Stjern Frønes (Universitetet i Oslo), Jenny Wiksten Folkeryd (Uppsala universitet), Kjetil Børhaug (Universitetet i Bergen) og Martin Krabbe Sillasen (VIA University College, Aarhus).

15. februar 2021: Frist for levering av abstract til redaktørene på e-post (tove.frones@ils.uio.no). Abstractene skal være på 500 ord og inneholde bakgrunn og problemstilling, teorigrunnlag, datakilder og metode, funn og implikasjoner.

1. april 2021: Tilbakemelding på abstract og invitasjon til å bidra til tema-nummeret.

1. september 2021: Frist for innsending av artikkel til fagfellevurdering, på et skandinavisk språk eller på engelsk. Forfatterinstruks: <https://journals.uio.no/adnorden/about/submissions>. Bidrag sendes på vanlig måte til Acta Didactica Norden. Merk innleveringen Temanummer Kritisk literacy.

15. februar 2022: Seneste tilbakemelding til forfattere etter fagfellevurdering(er).

15. mars 2022: Frist for levering av ferdig artikkel

Juni 2022: Publisering

Link: <https://journals.uio.no/adnorden/announcement/view/347>

Tips om stoff til eller ferdigformulerte bidrag i komande nyhendebrev/på nettsida vår, er velkomne til Håvard Friis Nilsen (leder) eller Leif Tore Trældal og Bjørn-Henrik Johannessen (nyhendebrev). Tips gjerne om stillingsutlysingar, bok- eller artikkelutgjevingar. Disputasar, konferansar eller forskingsprosjekt de gjerne vil ha fleire samarbeidspartnarar til. Synspunkt – risande eller rosande – eller framlegg til saker nettverket bør vera (meir) opptekne av, er velkomne, og nødvendig, når nettverket etterkvart skal «finna seg sjølv» og si «form».

---

*Dette nyhendebrevet er redigert av Bjørn-Henrik Johannessen og Leif Tore Trældal
i samarbeid med Håvard Friis Nilsen.*

Vellukka årskonferanse for nettverket - Nasjonal konferanse for samfunnsfagdidaktikk 2020

Årskonferansen for NSL vart arrangert heildigitalt ved UiA, 25-26. november 2020. Konferansen var arrangert heildigitalt, med om lag 60 deltakarar.

Tema for konferansen var «Samfunnsfagdidaktikk i en globalisert verden». Hovudinnlegget var ved Audrey Helen Osler, ved USN. Osler sitt tema var «Exploring the links between social studies education and human rights education». I løpet av dei to konferansedagane, var det arrangert 15 ulike parallellsesjonar i tillegg til fellesprogrammet. Tema på sesjonane gjaldt mellom anna berekraft, demokrati og menneskerettar. Evalueringa frå deltakarane har vore jamt over positiv.

Me har hatt ein prat med Irene Trysnes ved UiA, som var koordinator for årskonferansen. På spørsmål om det er nokre røynsler frå konferansen Trysnes vil trekkja fram, seier ho at det er positivt for å samfunnsfagdidaktikk-miljøet å få moglegheit til å treffast. Det er fordi ein kan dela forskingsbidrag, diskutera, samtala og lytta til fordrag. Arrangørane har også fått veldig gode tilbakemeldingar på paneldebatten som var del av fellesprogrammet. Det var etter Trysnes si meining, mange interessante og varierte bidrag under heile konferansen. Ho er glad for at komiteen valde å gjennomføra konferansen til trass for omstenda knytt til covid-19. Men det var utfordrande for komiteen å omstilla seg frå å fyrst planleggja ein fysisk konferanse, så til ein hybrid fysisk/digitalform til ein heildigital konferanse.

Med tanke på vidare utvikling av årskonferansen synest Trysnes at det er viktig at ein fortset å møtast og at ein kan freista å utvida nettverket, kanskje også i nordisk samanheng. Trysnes likar at konferansen har ein form med litt ulike typar presentasjonar. Ho synest også det fungerte godt å ha ein paneldebatt i tillegg til hovudinnleiar. Kanhenda kan ein også leggja til rette for å publisera noko på bakgrunn av framtidige årskonferansar, til dømes gjennom eit temanummer i eit tidsskrift.

Samfunnsfagnettverket har nå 257 medlemmer

Medlemmene i samfunnsfagnettverket kommer fra UH-sektoren i hele landet. I tillegg kommer en del medlemmer fra forlag, stiftelser, departement og museum.

Medlemmene fordeler seg slik:

Fra UH sektor: NTNU: 41, USN 37, HVL: 37, OsloMet: 28, UiO: 17, UiA: 13, UiT: 12, UiS: 10, UiN: 8, UiB: 7, MF: 7, HiØ: 6, HiVolda: 6, NLA: 6, Hilinnlandet: 5, Dronning Mauds Minne: 3, NBMU: 1

Fra forlag, departement, museum, Raftostiftelsen og enkeltpersoner: til sammen 14.

Samfunnsfagkonferansen 2021

Sted

Pilestredet, Oslo

Dato/Tid

25. november 2021 09:00 til 26. november 2021 16:00

Arrangør

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for grunnskole- og faglærerutdanning

Type

Konferanser og seminarer

Lenke

<https://www.oslomet.no/om/arrangement/samfunnsfagkonferansen-2021?fbclid=IwAR3ENR6bZ9Ow993kYY2O4siJbBVEB-1zdhJXxlX3nnMwkJDVLQI5b-IBPHk>

Å fremme kritisk tenkning er en viktig del av skolens mandat og står sentralt i Læreplanverket Kunnskapsløftet 2020 (Fagfornyelsen). At kritisk tenkning løftes fram som en del av opplæringen i enda større grad enn tidligere, både i skolen og barnehagen (jf. Rammeplan for barnehagen 2017) kan ses i sammenheng med en mer kompleks medievirkelighet, overfloden av informasjon, rask teknologisk endring og samfunnsutfordringer når det gjelder utdanning til demokrati og bærekraftig utvikling.

I den overordnede delen av det norske læreplanverket forstås kritisk tenkning som å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte. Dette knyttes til kildekritikk og vitenskapelig metode, men også til å kunne foreta etiske vurderinger. Læreplan for samfunnsfag fremhever i tillegg samfunnskritisk tenkning og sammenhenger som et av fagets kjerneelement.

Faglitteratur om kritisk tenkning i utdanningsfeltet har forsøkt å identifisere kriterier for kritisk tenkning og diskutere om temaet bør undervises som en generell ferdighet eller integrert i fagene. Kritisk tenkning i samfunnsfag handler om hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan ruste eleven til å forstå verden og sin plass i den for å kunne være en aktiv medborger (Ferrer, Jøsok, Ryen, Wetlesen og Aas, 2019). Det derfor nærliggende å diskutere hva kritisk tenkning innebærer i faget som helhet og hva som er mer fagspesifikt for historie, geografi og samfunnskunnskap, gjerne i et nordisk perspektiv (jf. Ledman, 2019).

I operasjonaliseringen av kritisk tenkning i skolen, ser vi ofte en instrumentell tilnærming som vektlegger ferdigheter innen argumentasjon, analyse og kildekritikk, mens den sosiale og politiske konteksten for undervisningen i liten grad blir problematisert (Lim, 2016). Studier av kritisk tenkning i samfunnsfag fra flere land framhever nettopp en aktiv lærerrolle, et velvalgt faginnhold og støttestrukturer for å utvikle elevenes kritiske tenkning (Skolforskningsinstituttet, 2020). Dette reiser spørsmål om trening av ferdigheter kan gå på bekostning av samfunnsfagets normative mandat knyttet til makt- og systemkritikk. I lys av dette kan vi spørre hvilke rammer den norske og nordiske samfunnskonteksten gir for kritisk tenkning i skolen? Hva er mulighetene og hvor går grensene for hva vi kan tenke kritisk om? Hvordan inkludere alle elever i å tenke kritisk i bred forstand?

Mulige temaer kan være:

- Det generelle og det fagspesifikke ved kritisk tenkning i samfunnsfagene
- Den sosiale og politiske konteksten for kritisk tenkning i skolen
- Spenningene knyttet til kritisk tenkning og fagets normative mandat

- Kritisk tenkning og medborgerskap (demokratisk, økologisk, globalt, digitalt)
- Kritisk tenkning i praksisfeltet og begynneropplæring spesielt
- Kritisk literacy i samfunnsfag
- Progresjon i kritisk tenkning gjennom utdanningsløpet
- Kritisk tenkning i styringsdokumenter og læremidler

Vi ønsker også velkomment bidrag til konferansen som handler om andre aspekter ved samfunnsfagdidaktikk og ikke eksplisitt om kritisk tenkning.

Referanser:

- Ferrer, M., Jøsok, E., Ryen, E., Wetlesen, A. & Aas, P. A. (2019). Hva er kritisk tenkning i samfunnsfag? I M. Ferrer & A. Wetlesen, Kritisk tenkning i samfunnsfag (s. 1-29). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ledman, K. (2019). Discourses of criticality in Nordic countries' school subject Civics. *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education*, 3, 149-167.
- Lim, L. (2016). Knowledge, control and critical thinking in Singapore. State ideology and the politics of pedagogic recontextualization. Oxon: Routledge.
- Skolforskningsinstituttet (2020). Kritisk tänkande och källkritik – undervisning i samhällskunskap. Systematisk översikt, 03. Solna: Skolforskningsinstituttet.

Konferansen er en del av virksomheten til Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga i lærer-, lektor- og barnehagelærerutdanningene (samfunnsfag.net).

Vel møtt til Samfunnsfagskonferansen 2021.

Påmelding

Påmeldingsavgift «early bird-tilbud» før 1. september 1750 kr. Etter 1. september er påmeldingsavgiften 1950 kr. [Link til påmelding kommer.](#)

Stipendiatsamling 24. november

I forkant av konferansen blir det arrangert en egen stipendiatsamling onsdag 24. november. Deltakeravgift 350 kr (inkluderer samling og felles middag). [Link til påmelding kommer.](#)

Kontakt

Anders Granås Kjøstvedt
Førsteamanuensis
Kontor: +47 67 23 76 25
E-post: Anders.Kjostvedt@oslomet.no

Referat fra årsmøtet i Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga i lærerutdanningene 2020

Den nasjonale konferansen i Kristiansand og årsmøtet foregikk digitalt, via zoom. 26 deltok.

- Sak 1 Møteledelse: Per Overrein og Ingunn Vines Kvanne ble valgt som møteledere.
- Sak 2 Protokollfører: Kari G. Hempel tok på seg å føre protokollen.
- Sak 3 Underskrivere av protokollen: Kirsten Johansen Horigmo, UiA og Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg, UiA, ble valgt som underskrivere.
- Sak 4 Godkjenning av årsmøteinnkallingen. Leder, Per Overrein, kommenterte hvorfor møteinnkallingen ble sendt ut senere enn det som står i retningslinjene dette året. Ingen kommentarer. Vedtak: Innkallingen ble godkjent.
- Sak 5 Styrets årsmelding. Vedtak: Årsmeldingen tatt til orientering.
- Sak 6 Styrets forslag til arbeidsprogram.

Kommentarer:

Spørsmål fra Lise Kvanne om rekruttering av stipendiater inn i styret var diskutert, i tråd med fjorårets arbeidsprogram. Svar: diskutert, men ikke prioritert.

Spørsmål fra Lise Kvanne om det var gjort noe aktivt for å rekruttere andre typer institusjoner/profesjoner inn i nettverket, som museumsansatte. Svar: Ikke fått gjort noe aktivt. Antall medlemmer har likevel økt, trolig på grunn av facebook-siden og muntlig informasjon.

Kommentar Gunnar Grut foreslår som tema for seinere konferanse: *Demokrati som utfordring*. Han mente at NTNU om noen år kunne påta seg å arrangere konferansen.

Vedtak: Styrets forslag til arbeidsprogram vedtatt, men året må rettes til 2020-2021

- Sak 7: Konferanse 2021. Kim Gunnar Helsvig orienterte om planlegging av konferansen ved OsloMet så langt. Seksjonen som arrangerer, er forholdsvis liten. Den har fått støtte fra eget institutt til fagutvikling og forskning. Mange holder på med det aktuelle temaet «Kritisk tenking i samfunnsfag», et sentralt tema i fagfornyelsen. Antakelig bli temaet noe mer spisset i løpet av planleggingsperioden.

- Sak 8: Valg av nytt styre:

Valgkomiteen er inne i sitt andre år og har bestått av:

- Tove Lemming (region nord)
- Lise Kvanne (region midt)
- Espen Helgesen (region vest)
- Irene Trysnes (region sør)
- Ronald Nolet (region øst)

Foreslåtte nye styrekandidater

Region øst:

Styremedlem: Håvard Friis Nilsen, professor i historie, Høgskolen i Østfold

Vara: Nicola Karcher, førsteamanuensis i historie Høgskolen i Østfold

Region nord:

Styremedlem: Universitetslektor Bjørn-Henrik Johannessen (sosiolog) UiT, gjenvalg.

Vara: førsteamanuensis og historiker Rolf Inge Larsen (rolf.larsen@uit.no), UiT

Region sør:

Styremedlem: Ingunn V. Kvamme, Universitetslektor, sosiolog, barnehagelærerutdanning, UiA

Vara: Tord Austdal, førsteamanuensis, Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk, UiS

Ikke på valg:

Region vest:

Leif Tore Trædal, førsteamanuensis, HVL

Kjetil Knauss Fosshagen, førsteamanuensis, HVL

Region midt: Per Overrein, førstelektor NTNU

Region midt: Kristine Warhus Smeby DMMH

Vedtatt: Valgkomiteens forslag til styret ble vedtatt.

Følgende kommentar fra valgkomiteen ble tatt til etterretning

Valgkomiteen ønsker ved neste årsmøte å foreslå en endring i vedtektene der årsmøte velger leder og nestleder separat.

Vi er klar over at kjønnsbalansen i denne innstillingen er skjev. Dette bør forsøkes rettes opp ved neste valg

Sak 9 Forslag til navneendring

Forslaget til nytt navn - *Nasjonale nettverk for samfunnsfaga i lærerutdanningene* ble vedtattForslaget til forkortelsen av navnet til *NSL* ble vedtatt.

Sak 10 Eventuelt

Valgkomiteen har fungert i to år. Forslag om at den fungerer et år til, ble vedtatt.

Stavanger, 30.11.2020

Kirsten Johansen Horngmo, UiA

Katja Haaversen-Westhassel Skjøberg, UiA

Vedtekter for Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga i lærer, lektor- og barnehagelærerutdanningane.

Vedtekne på årsmøtet 20. november 2019 i Halden

Del I: Føremål

§ 1: Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga i lærer-, lektor- og barnehagelærerutdanningane (i kortform berre Nettverket for samfunnsfaga i lærerutdanningane) har til føremål å fremja, god forskning, undervisning og formidling innanfor dei ulike samfunnsfaga og i samfunnsfagdidaktikk i lærerutdanningane for barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring. Det er ei særoppgåve for nettverket a) å fremja utvikling av ein velfungerande, kritisk og konstruktiv fagoffentlegheit i og for desse fagområda og b) å bidra til å sikra eller utvida den plassen våre samfunns- og humaniorafag har innanfor barnehage, grunnskule, vidaregåande skule, og i høgare utdanning.

§ 2: Nettverket tek til vanleg ikkje stilling til fagpolitiske kontroversar eller til bestemte perspektiv, teoriar, synsmåtar eller forskingsmetodar. Nettverket skal derimot freista å leggja til rette for å utvikla diskusjonen om slike spørsmål i fagmiljøa.

§ 3: Praktiske føremål for arbeidet i nettverket er a) å styrkja informasjonsflyten mellom fagmiljøa ved å gje ut 3-4 årlege nyhendebrev, drifta nettsider og engasjement på sosiale media b) å organisera nettverkskonferanse for forskning og formidling kvart år, med medlemmer ved ein eller fleire institusjonar som praktisk ansvarlege og ansvarlege for fagleg innhald c) å organisera årsmøte for medlemene i samband med nettverkskonferansen d) samarbeida med utdanningsstyresmakter, andre styresmakter, institusjonar, organisasjonar eller økonomiske støttespelarar i saker/om tiltak som fremjer føremåla i § 1.

Del II: Medlemsskap

§ 4: Medlemskap er ope for a) alle som arbeider med eit eller fleire samfunnsfag i lærerutdanningar for barnehagar, grunnskular og vidaregåande skular b) alle som ynskjer å bidra med eller til relevant og god forskning, undervisning eller formidling innanfor samfunnsfaga eller samfunnsfagdidaktikken.

§ 5: Registrering som medlem skjer ved e-post til ansvarleg for medlemsskap i styret (sjå <http://samfunnsfag.net/kontakt.html>). Alle medlemmer står på oppdatert e-postliste, og mottok nyhendebrev og andre relevante utsendingar på denne lista.

Del III: Årsmøte og val

§ 6: Årsmøtet arrangerast som del av nettverkskonferansen. Styret har ansvaret for innhaldet på denne delen av konferansen. Årsmøtet kunngjerast samstundes med nettverkskonferansen på nettsidene og i nyhendebrev.

§ 7: Alle medlemmer har møte-, tale-, framleggs-, og røysterett på årsmøtet.

§ 8: Årsmøtet inneheld a) kort melding frå styret om arbeidet i året som gjekk b) vedtak om komande nettverkskonferanse, om andre arbeidsoppgåver og eventuelt om rekneskap/økonomi og medlemspengar c) val av styre og leiar med varamedlemmer etter framlegg frå valnemnd og val av valnemnd d) Årsmøtet skal gje medlemene høve til å kommentera og diskutera styrearbeidet og sakene som er oppe til førehaving.

§ 9: Saksliste til årsmøtet med vedtaksframlegg i viktige saker og innstilling frå valnemnda sendast til alle medlemmer i nettverket på e-post ein månad før årsmøtet.

§ 10: Årsmøtet vel ein ordstyrar, ein møteskrivar til vedtaksreferat, to til å skriva under møteboka og ein ettersynsperson som leverer tilråding om godkjenning av rekneskap og eventuelle

merknader til rekneskapen. Årsmøtet kan og vedta at ein av institusjonane (etter avtale) tek på seg eventuell rekneskapsføring.

§ 11: Alle vedtak, med unnatak for endring av vedtektene, gjerast med simpelt fleirtal. Vedtektsendring krev to tredels fleirtal. Årsmøtet kan likevel vedta full vedtektsrevisjon på eit årsmøte med simpelt fleirtal og vedta nye vedtekter med simpelt fleirtal på komande årsmøte.

§ 12: Styret skal ha fem medlemmer og fem varamedlemmer, ein medlem og ein varamedlem frå kvar region.¹ Valnemnda skal syta for forsvarleg kjønnsbalanse. So langt det er mogeleg, bør styremedlem og varamedlem frå ein region koma frå ulike institusjonar.

§ 13: Alle styreval er for to år. Tre medlemmer er på val det eine året, to det neste året. Varafolka harsame valperiode som den faste dei er vara for. Styret konstituerer seg sjølv.

§ 14: Valnemnda skal ha fem medlemmer, ein frå kvar region, og skal vera vald for ein periode for to år. Styret lagar framlegg til ny valnemnd.

Del IV: Organisasjonsregistrering og prinsipp for økonomien

§ 15: Nettverket skal vera registrert som foreining i Brønnøysundregistra og ha eigen bankkonto, der styrevedtak gjev fullmakt til å disponera denne.

§ 16: Nettverket er ei ideell foreining som ikkje genererer fortjeneste.

§ 17: Nettverket (årsmøtet) kan gjera vedtak om medlemspengeordningar og medlemspengesatsar for einskildpersonar og/eller for institusjonar gradert etter talet på tilsette.

§ 18: Styret søker om økonomisk støtte drifta av nettverket, herunder ogso til nettverkskonferansen (med unnatak for støtte frå den eller dei lokale arrangørinstitusjonane). Styret sender søknad om støtte til nettverkskonferansen i samarbeid med den/dei lokale arrangørane.

Del V: Oppløysing av foreininga

§ 19: Nettverket som ei juridisk foreining kan berre bli vedtatt oppløyst på årsmøtet. Det krevst to tredels fleirtal blant dei som stemmer på årsmøtet for eit gyldig vedtak om oppløysing.

§ 20: Overskot eller innestående middel ved opphøyr skal nyttast til konferanse som bidreg til føremåla som er gjort greie for i § 1.

Note til § 12: 1 Region nord: Samisk Høgskole, Norges arktiske universitet - Universitetet i Tromsø og Nord Universitet. Region midt: NTNU og Dronning Mauds Minne Høgskolen. Region vest: Høgskulen i Volda, Høgskulen på Vestlandet, Universitetet i Bergen og NLA Høgskolen Bergen. Region sør: Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder. Region aust: Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Oslo, OsloMet - Storbyuniversitetet, MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn, Høgskolen i Østfold, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Høgskolen i Innlandet og NLA Høgskolen Oslo.»

Vedtektene ovanfor byggjer på toårige styreperiodar. For å unngå at alle styremedlemmer er på val annakvart år, fastsette årsmøtet at det skal gjennomførast val av representant pluss vara for **tre** regionar for ein toårsperiode på årsmøtet 2019. Etter trekking vart det fastsett at dette gjeld regionane vest, sør og midt. For regionane nord og aust vert det då gjennomført val av representant + vara for **eitt år** på årsmøtet 2019. Frå og med årsmøtet 2020 vil då vala for alle regionar vera inne i «toårsturnus». Det er viktig at dei valde medlemene i valnemnda legg dette til grunn i arbeidet med å finna styrefolk og varamedlemmer for dei ulike regionane.